

ПРОБЛЕМА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В статье рассматриваются взгляды зарубежных и отечественных педагогов на проблему индивидуализации обучения как средства формирования творческой личности учителя.

In the article are considered glances of foreign and domestic teachers to the problem of personalization of educating as facility of condition in forming of creative personality of teacher.

Соціальні перетворення, що відбуваються у суспільстві, визначають необхідність нових підходів до рішення складних проблем побудови нової школи, в яку повинен прийти вчитель нового типу - не просто носій відповідних знань, той, який виражає ідеї конкретної наукової галузі, методист, що робить знання зрозумілими для школярів, а перед усім індивідуальність, яка володіє загальнолюдськими духовними цінностями і втілює їх у життя.

Рішення цієї задачі забезпечується високим професіоналізмом вчителя, його компетентністю, педагогічними вміннями, які можливі лише на індивідуально-творчому рівні самореалізації особистості. Тому саме проблема індивідуалізації підготовки вчителя стає пріоритетною тенденцією вдосконалення педагогічного навчання.

Проблема індивідуалізації процесу навчання має історичне і соціальне коріння, яке відображає минуле світової і вітчизняної педагогічної думки. Увага до науково-педагогічного спадкування, вивчення розвитку теорії і практики навчання і виховання в різні історичні періоди дозволяє критично використовувати досвід минулого у сучасних умовах, дає можливість простежити генезис багатьох педагогічних проблем та явищ, у тому числі індивідуалізації процесу навчання.

Вже з самого початку зародження педагогічної думки в роботах Сократа ми знаходимо ідею про те, що всі діти кмітливі від природи і потребують тільки правильного виховання і навчання з урахуванням їх індивідуальних особливостей. Сократ наполягав на тому, що тільки у процесі спільної праці вчителя і учнів можливо отримати якісно новий результат росту особистості, заснований не на примусовості або навантаженні, а на свободі вибору у результаті пройденого шляху до даного рішення. Думка Сократа яскраво ілюструє зростаюче пізнання людиною своєї індивідуальності.

Аристотель, стверджуючи, що дітям притаманне природне цілеспрямовання до всякої різносторонньої діяльності, в умовах, яких розкриваються їх природні нахили і здібності, вважав, що для розвитку людини зовсім не однаково, яким являється процес навчання. На його думку, необхідні для життя знання повинні засвоюватися не шляхом пасивного заучування, а в ході активної самостійної праці і особистої практики.

Проблема індивідуальних особистостей учнів, можливість їх обліку і розвитку в навчально-виховному процесі була предметом уваги відомих педагогів минулого Я.А.Каменського, І.Г.Песталоцці, А.Дистервега, К.Д.Ушинського, М.І.Пірогова, П.П.Блонського, С.Т.Шадського, А.С.Макаренка, В.А.Сухомлинського.

Актуально і сьогодні застереження Я.А.Каменського, що талант може загинути, якщо не враховувати, що кожна дитина має свої особливості і потребує індивідуального підходу. Розкриваючи конкретні шляхи індивідуального підходу у навчанні, він підносив розуміння, волю і діяльність учня основними складовими педагогічного процесу. Каменський не зводив індивідуалізацію навчання до пристосування змісту, методів навчання до рівня підготовки учнів, а розглядав її як засіб просування кожного учня до нових рівнів розвитку.

Німецький педагог А.Дистервег стверджував, що розумне навчання і виховання повинно будуватися з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей фізичного і психічного розвитку дитини, урахуванням умов, в яких живе дитина, національної культури. Зовсім несправедливим вважав Дистервег вимогу, щоб всі учні досягали однакових успіхів у одному і тому ж предметі і повинні були його вивчати у однаковому обсязі, наполягаючи приймати до уваги індивідуальність учнів.

Д.Локк заперечував догматизм у навчанні. На його думку дитина являється істотою, яка має власну цінність і тому потребує до себе поваги. Як досконалий педагог і психолог, Д.Локк відмічав, що дітям властиве бажання вільної різноманітної діяльності, в умовах якої розкриваються їх природні характери, нахили і здібності. Д.Локк писав, що природний дар кожного повинен бути розвинутий до природних розмірів, іншими словами, до можливих меж. Рекомендується здійснювати індивідуалізацію навчання, враховуючи в ній умову продуктивної учбової роботи.

Свою педагогічну теорію І.Г.Песталоцці виводив з основної мети навчання і виховання, яку бачив у розвитку всіх природних здібностей дитини з урахуванням його індивідуальних особливостей і віку.

Теоретичний рівень розробки проблеми індивідуалізації процесу навчання показано в науково-педагогічній спадщині К.Д.Ушинського. Вивчення людської природи в її фізичному, духовному і моральному розвитку, поняття цієї природи і використання її для цілей виховання і розвитку людини складають, на думку К.Д.Ушинського, сутність педагогіки. Без урахування природи дитини не можна досягнути успіхів у педагогічній діяльності. Приймаючи до уваги те, що дитина живе своїм життям, відображаючи специфічним чином навколишній світ, по-своєму діє, мислить, К.Д.Ушинський закликав вчителів глибоко і різносторонньо вивчати індивідуальні особливості школяра, і писав, що якщо педагогіка бажає виховувати людину в усіх відносинах, то вона повинна пізнати його також в усіх відносинах.

Прихильником індивідуалізації навчання був Л.М.Толстой, він стверджував, що навчання повинне допомагати різносторонньому прояву здібностей дитини і не обмежуватися тільки повідомленням йому знань. Навчання повинне являти собою процес активного, свідомого і творчого засвоєння дітьми знань і навичок. Толстой розумів, що учбово-виховна робота школи не може привести до позитивних результатів без урахування індивідуальних особливостей кожного окремого учня. У практиці своєї педагогічної діяльності в Яснополянській школі він здійснював індивідуалізацію навчання.

На думку М.І.Пірогова, від вчителя вимагається знання закономірностей розвитку дітей, їх душі, а також і мистецтва застосування в процесі виховання і навчання тих методів і прийомів, які більш за все наближені до особистості і ступеня розвитку учня, іншими словами, мистецтва індивідуалізації.

Проблема індивідуалізації навчання знайшла своє відображення у працях видатних українських мислителів,

педагогів, діячів освіти Г.С.Сковороди, М.А.Максимовича, А.В.Духновича, М.П.Драгоманова.

Ретроспективний аналіз розвитку української народної педагогіки свідчить про те, що народна педагогіка - це цілісна система, основними принципами якої завжди були зв'язок навчання та виховання з життям; гуманність у поєднанні з розумною вимогливістю до дітей.

Г.С.Сковорода неодноразово наголошував на тому, що вчитель повинен достатньо уважно вивчати нахили і здібності своїх вихованців, які проявляються у процесі діяльності. Повага і любов вчителя до дитини, гуманне відношення до нього, врахування його інтересів, нахилів і прагнень, взаємоповаги і товаришування між учнями і вчителями - ось те, на думку Г.С.Сковороди, без чого педагог не може жити і працювати.

Прийнявши естафету гуманізму і просвітництва своїх попередників, видатний діяч вітчизняної науки, культури і народної освіти М.А.Максимович вважав, що реалізація природних задатків і здібностей кожного у прогресивному суспільстві майбутнього можлива тільки за допомогою індивідуалізації навчання, гуманістичного виховання.

Найближчу мету виховання А.В.Духнович вбачав у тому, щоб розвинути природні здібності дитини у відповідності з розвитком її природи і у напрямку постійного її удосконалення. А.В.Духнович наголошував, що до кожного учня вчитель повинен підходити індивідуально, враховувати його вікові особливості.

Вивчення і аналіз творчої спадщини українських вчених М.П.Драгоманова, Ю.А.Федьковича, Т.Г.Шевченка, Г.Квітки-Основ'яненка, свідчить про актуальність і на сьогоднішній день їх поглядів на проблему навчання і виховання в навчально-виховній роботі відмінностей в інтелектуальній, емоційно-вольовій сферах, особистостей фізичного і психічного розвитку кожного учня.

Узагальнюючи внесок видатних мислителів у сучасну педагогіку, слід зазначити деякі найбільш важливі ідеї, що становлять основу сьогоденної системи освіти і виховання. Це ідея гуманізації відносин між вчителем і учнем, що спрямований на розвиток індивідуальної особистості, гуманістичної направленості педагогічного процесу.

Ідеї діячів науки і культури корисні і актуальні для сучасної теорії і практики навчання і виховання. Сучасний рівень усвідомлення проблем школи та учнів незмінно потребує нових підходів до поняття сучасної професійної підготовки вчителя, яка своїми технологіями повинна реалізувати індивідуально орієнтований підхід до підготовки людини до професійної діяльності, забезпечувати індивідуально-творчий рівень самореалізації особистості майбутнього вчителя.